

Сіднейська декларація про принципи судової експертизи

Михайло Щербаковський

Д-р юрид. наук, проф., Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1990-1231>, e-mail: shcherbakovskyi@gmail.com

Викладено зміст документа, складеного провідними закордонними вченими в галузі судової експертизи, у якому наведено визначення та сім принципів науки про судову експертизу.

Ключові слова: судочинство; судова експертиза; принципи; сліди; огляд місця події; спеціальні знання; невизначеності; оцінка; критичне мислення.

The Sydney Declaration on the Principles of Forensic Science

Mykhailo Shcherbakovskyi

The author describes the content of the document compiled by leading foreign scientists in the field of forensic science, which includes definitions and seven principles of forensic science.

Keywords: legal proceedings; forensic science; principles; traces; scene investigation; specific expertise; uncertainties; assessment; critical thinking.

У США, Канаді, Австралії, західноєвропейських та інших країнах практичний і науковий міждисциплінарний напрям, пов'язаний із проведенням судових експертиз, називають forensic science. Іноземні науковці, урядові органи, судово-експертні організації та установи обговорюють різні проблеми та концепції, пов'язані із розвитком експертних методів дослідження, освітою, навчанням, управлінням якістю, усуненням упередженості, оцінюванням і багатьох інших аспектів судових експертиз. Незважаючи на очевидні досягнення в галузі розроблення нових методів дослідження та дослідницького обладнання, останні п'ятнадцять років наукові підвалини судових експертиз піддано сумнівам, а серед науковців практично немає єдиної думки про те, як найкраще схарактеризувати цю наукову галузь. Важливим етапом у розумінні наукових засад судових експертиз стала підготовлена провідними іноземними вченими Сіднейська декларація, у якій наведено визначення та сім принципів науки про судові експертизи [1]. Далі ми наводимо адаптований переклад дефініцій Сіднейської декларації.

Принцип 1. Діяльність злочинця створює сліди, які є основними векторами інформації. Попередньою умовою експертного дослідження є те, що злочинна діяльність не може відбуватися без наслідків. Іноді сліди виникають на місці події, а іноді залишаються на злочинці. Характер злочину впливає на типи слідів, а також на місце їх розташування у навколишньому середовищі.

Слід — це вектор інформації, який можна виявити, відновити, дослідити й інтерпретувати за допомогою експертним дослідженням. Отже, судові експертизи посідають усе більш важливе місце у своєчасному розслідуванні подій, що становлять суспільний інтерес.

Наведений принцип у вітчизняної криміналістиці є вихідним і заснований на діалектико-матеріалістичному підході.

Принцип 2. Дослідження місця події є науково-діагностичним заходом, який потребує наукової експертизи. Мета наукового дослідження на місці події полягає в тому, щоб дійти висновку (тобто міркувати в умовах невизначеності) і реконструювати події за слідами, що збереглися. Місце події — це місце, де відповідні сліди можуть бути виявлені, розпізнані та схарактеризовані щодо їхніх розміщення, орієнтування й послідовності утворення. Усю з'ясовану інформацію об'єднують, щоб надати обмежену кількість можливих пояснень, пов'язаних зі слідами, які потребують подальшого дослідження та інтерпретації у процесах експертної реконструкції й ідентифікації. Дослідження місця події потребує тренуваного розуму з глибокими науковими знаннями, ґрунтовними та відпрацьованими навичками огляду й виявлення слідів, які можна збагатити за допомогою різних наукових інструментів.

Цей принцип збігається з вітчизняними положеннями ситуаційного експертного дослідження.

Принцип 3. Судова експертиза ґрунтується на конкретних випадках і спирається на наукові знання, методики дослідження та логічні міркування. Судові експерти проводять наукові дослідження слідів правопорушень із метою зрозуміти значення цих знаків. У процесі дослідження спостерігають, вимірюють, ставлять відповідні запитання, які залежать від обставин події, висувають версії та перевіряють їх. Дослідження характеризується критичним мисленням, логічними міркуваннями (дедуктивними, індуктивними, абдуктивними та ін.), розв'язанням проблем та обґрунтованими судженнями. Цей підхід може виявитися неефективним і, можливо, навіть контрпродуктивним, якщо його не застосовано в межах логічної структури добре зрозумілої методики дослідження.

У цьому принципі йдеться про джерела наукових розробок у галузі судових експертиз та методи дослідження.

Принцип 4. Судова експертиза — це оцінювання результатів дослідження з урахуванням обставин події та часу, який минув з моменту правопорушення. У багатьох випадках якість сліду, утвореного в результаті протиправної діяльності, є неповною, недосконалою і/або погіршується з плином часу, водночас такі втрати збільшують невизначеність і часто обмежені лише припущеннями, що стосуються розслідування минулої події. Істина залишається в минулому і багато в чому недоступна. Судову експертизу можна використовувати лише для побудови моделі на підставі досліджуваних слідів і врахування обставин правопорушення. Це не загальна, а конкретна ретроспективна модель, яка має логічний характер. Судові експерти не мають змоги упевнено й остаточно визначити обставини, що стосуються утворення сліду, а лише оцінюють відносну їхню цінність за різними ймовірними причинами або версіями. Таке оцінювання має бути неупередженим і ґрунтуватися на науковій точності та прозорості.

Цей принцип у сучасній судово-експертній практиці втілено в ознайомленні експерта з обставинами справи в межах предмета експертизи, формулюванні як категоричних, так і вірогідних висновків.

Принцип 5. Судова експертиза має справу з континуумом невизначеностей. Невизначеності присутні на кожному етапі процесу проведення експертизи, який починається з виявлення

й отримання слідів, проходить крізь усі етапи експертного дослідження аж до повідомлення результатів і їхньої цінності замовникові. Для виявлення та кількісного оцінювання цих невизначеностей необхідні дослідження, водночас слід усвідомлювати, що ці невизначеності ніколи не буде усунуто.

Принцип дуже важливий для визначення точності й достовірності проведеного експертним дослідження. На жаль, у вітчизняній практиці він поки ще не знайшов відображення.

Принцип 6. Судова експертиза має багатогранні цілі та робить свій внесок у правоохоронну діяльність. Цілі та внесок судових експертиз є багатогранними. Шляхом систематичного вивчення слідів судова експертиза: 1) приносить знання про механізми скоєння злочинів; 2) сприяє розслідуванню правопорушень; 3) підтримує прийняття рішень у юридичних провадженнях. Судова експертиза забезпечує наукове підґрунтя для практики виконання різних правоохоронних функцій, зокрема в поліцейській діяльності.

Цей принцип лише частково розкриває призначення судових експертиз, для яких характерні організаційні, методичні, наукові, процесуальні, профілактичні й навчальні функції.

Принцип 7. Висновки судових експертиз набувають значення у зв'язку з обставинами правопорушення. Для надання сенсу висновкам судові експерти мають розрізнити упереджену інформацію, якої можна уникнути, і життєво важливу інформацію про правопорушення. Експерти повинні діяти етично й неупереджено, прозоро й незалежно, щоби гарантувати свою відданість науці та щоб інформація, яку вони надають для потенційного розв'язання розслідуваної діяльності, була корисною й надійною, незалежно від того, хто отримує від цієї інформації користь. Відповідно, судові експерти мають захищати свої висновки, визнаючи водночас будь-які правдоподібні альтернативи. Під час оцінювання результатів слід розглядувати як мінімум дві альтернативні пропозиції.

Цим принципом, окрім урахування обставин справи, обумовлено вимоги до професійних та етичних якостей експерта.

У документі наведено загальне визначення судової експертизи, а саме: Forensic science — це засноване на конкретних випадках (або на кількох випадках) дослідницько орієнтоване,

науково обґрунтоване дослідження слідів — залишків минулих подій (таких, як присутність особи та її дії в певному місці) шляхом їх виявлення, розпізнавання, відновлення, вивчення й інтерпретації для розуміння аномальних подій, що становлять суспільний інтерес (наприклад, злочини, нещасні випадки).

Аналізування наведених принципів свідчить, що вони здебільшого збігаються з давно відомими науковими засадами вітчизняної криміналістики та судової експертології, що ще раз

підтверджує нерозривний зв'язок двох наук і їхній об'єктивний розвиток.

Перелік джерел посилання

1. Roux C., Bucht R., Crispino F., et al. The Sydney declaration — Revisiting the essence of forensic science through its fundamental principles. *Forensic Science International*. 2022. Vol. 332. Art. 111182. Pp. 1—10. DOI: 10.1016/j.forsciint.2022.111182 (дата звернення: 23.03.2024).